

Politická filosofie a teorie

Struktura přednášky

- Úvod do politické filosofie
- Klasická politická filosofie
- Moderní politická filosofie
- Současné otázky

Tradice politické filosofie

- Cílem klasické politické filosofie – odhalit objektivní pravdu o podstatě lidského života celku společnosti, zabývá se otázkami dobrého života a spočívá na metafyzickém základě
- Cílem moderní politické filosofie – promýšlet zvládání společenských konfliktů, spočívá na zpochybnění metafyzických základů etiky a politiky

Klasická politická filosofie

Platón (427–347 př. n. l.)

- žák Sokrata
- Hledání ideálního politického zřízení – vláda filosofů – obec jako realizace ideálu dobra
- Hierarchie ve společnosti je spravedlivá
- Hlavní třídy: vládcí, bojovníci, pracovníci
- Důležité ctnosti obce: moudrost, statečnost, rozumnost, spravedlnost

Klasická politická filosofie

Aristotelés (384–322 př. n. l.)

- „zoon politikon“ – „polis“
- Obec jako péče o dokonalý život – existuje kvůli němu
- Typologie zřízení – hledání příčin úpadku států
- 6 variant – 2 x 3 (dobré/špatné)
- Království/tyranis – Aristokracie/oligarchie – Politeia/demokracie
- Konflikt ve státu jako střet bohatých a chudých
- Nejlepší ústava – kombinace oligarchie a demokracie
- Tři ekonomické třídy – sociální podmínky stabilní obce – střední třída

Moderní politická filosofie

Thomas Hobbes (1588–1679)

- Zdůvodnění politické autority – zajištění bezpečí občanů a stability společnosti, ne usilování o dokonalost
- Lidská přirozenost, přirozený stav
- Teorie společenské smlouvy

John Locke (1632–1704)

- Přirozená práva jednotlivců – život, svoboda, majetek
- Legitimita vlády – dodržování těchto práv
- Vláda práva – omezená vláda založená na konsenzu ovládaných

Moderní politická filosofie

Jean-Jacques Rousseau (1588–1679)

- Zdroj teorie radikální demokracie
- Liberální svoboda vs. republikánská účast
- Přímá demokracie vs. reprezentativní vládnutí
- Deliberace vs. vláda většiny

Republikanismus – exkurs J.-J. Rousseau

- *Na počátku vzniku dnešní nerovnosti stojí ustavení **soukromého vlastnictví***
- *To narušuje stav kdy „plody země patří všem a země sama nikomu“ a přináší s sebou kořistnictví, snahu získávat statky na úkor druhých i pomocí bezpráví (tj. kriminalitu a násilí), a dále rozdělení lidí na bohaté a chudé*
- ***Kritika státu:** tato instituce nemění podstatu ani rozsah nové nerovnosti, spíše ji konzervuje pomocí práva („nadpráví“) a tím odstraňuje poslední zbytky přirozené svobody – dělí lidi na mocné a slabé*
- *Vláda se lidu odcizuje a nově jej zotročuje, politická obec se stává **despocií** – lidé jsou rozdělení na pány a poddané*

Republikanismus – exkurs J.-J. Rousseau

- *V rozvinuté civilizaci existuje velké množství **nerovností**: v materiálních prostředcích, ve společenské prestiži (urozenost), politické moci atd.*
- *Všechny se však podle R. dají převést na **peníze**, neboť ty lze použít na zakoupení všech dalších výhod*
- *Poslední stádium vývoje civilizace a nerovností mezi lidmi - **despocie** - je svým způsobem návratem k přirozenému stavu, nicméně tentokrát už ne v jeho původní podobě*
- *Společné právo a spravedlnost zde již mizí a jsou nahrazeny **právem silnějšího**, ukrytého za fasádou právního řádu*
- *To následně dává zotročeným právo vystoupit proti despotovi násilnou **vzpourou***

Současné debaty: moderní liberalismus vs. libertarianismus

- Moderní liberalismus vs. libertarianismus (F. A. Hayek, J. Rawls, R. Nozick)

Rawls:

- (a) Každá osoba má rovné právo na plně adekvátní rozvrh rovných základních práv a svobod, který je slučitelný s obdobným rozvrhem svobod pro všechny.
- (b) Společenské a ekonomické nerovnosti musejí splňovat dvě podmínky. Za první, musejí být spojeny s úřady a pozicemi přístupnými všem za podmínek férové rovné příležitosti; a za druhé, musejí sloužit k co největšímu prospěchu nejméně zvýhodněným členům společnosti.

Nozick:

- „stát jako noční hlídač“

Současné debaty: komunitarismus vs. liberalismus

- Reakce na teorii spravedlnosti J. Rawlse : kritika předpokladů teorie spravedlnosti – lidé jako atomizovaná individua:
- Hodnoty a normy se vytváří v rámci debat ve veřejném prostoru
- Závislost jedince na komunitě/společenství
- Koncepty pozitivních práv (vs. přirozená práva) a sociálního kapitálu
- Úzké sepětí s republikanismem
- Ch. Taylor, M. Walzer

Současné debaty: komunitarismus vs. liberalismus

- **Deontologická (proceduralistická) etika vs. etika společného dobra (ctnosti)**
- Je důležitější právo nebo dobro?
- Formují etické účely jáství nebo jáství rozhoduje o účelech?
- Co je prvotní – jedinec nebo společnost?
- Perspektiva ontologická (atomisté vs. holisté) vs. perspektiva obhajoby (individuální práva a svoboda vs. společný život a dobro kolektivu)
- Souvislost s ekonomii: distributivní spravedlnost atd.

Současné debaty: republikanismus vs. liberalismus

- Agregace preferencí vs. transformace preferencí
- Agregáční- agregace preferencí – cílem social welfare, analýza rozhodovacích pravidel – společné dobro se odhaluje
- Arrow - problém cyklické většiny - neexistují dokonalá procedurální pravidla rozhodování zaručující „logický a spravedlivý výsledek“
- Deliberativní pojetí – lidé by neměli volit jako jednotlivci, ale tak, jak to vnímají jako nejlepší pro celek – společné dobro se vytváří
- kritika: problém moci

Současné debaty: republikanismus vs. liberalismus

- J. Schumpeter
- Alternativy mocenského uspořádání – T. Hobbes: boj všech proti všem vs. Leviathan X strukturovaná demokratická soutěž o moc založená na pobídkách
- Poddání se moci vs. její omezení vs. soutěž o ni
- Praktická definice: střídání politických stran u moci
- Minimalistické pojetí – instituce
- Problém reprezentativity voličů (vs. konsocianismus a problém menšin)

Současné debaty: kritika republikanismu

- Příliš idealistický
- Demokratický proces podmíněn ctnostmi občanů zaměřených na veřejné blaho
- Velká etická sevřenost politických diskusí (kulturní a sociální pluralismus – různé zájmy a hodnotové orientace, které nezakládají politickou obec a nemohou být vyřešeny v rámci etických diskusí)

Současné debaty: kritika liberalismu

- Rezignuje na samo-organizaci občanů
- Kolektivní cíle pouze jako spojení protikladných zájmů
- Etická vyprázdňenost

Současné debaty: oživení marxismu

- (neo-, post-)marxismus vs. liberalismus
- Slavoj Žižek, Jacques Rancière, Alain Badiou, Étienne Balibar, Jacques Ranciére, Paul Virilio, Giorgio Agamben
- http://www.youtube.com/watch?v=pvboWjvB4i0&feature=watch_response_rev

Doporučená literatura

- ADORNO, Theodor W. HORKHEIMER, Max. 2002. *Dialectic of Enlightenment*. New York: Continuum.
- CABADA, Ladislav. KUBÁT, Michal. 2004. Úvod do studia politické vědy. Praha: Eurolex Bohemia.
- COHEN, Jean L. ARATO, Andrew. 1995. *Civil Society and Political Theory*. Cambridge: MIT Press.
- KYMLICKA, William. 2002. *Contemporary Political Philosophy. An Introduction. 2nd edition*. New York: Oxford University Press.
- MALPAS, Simon. WAKE, Paul (eds.) 2006. *The Routledge Companion to Critical Theory*. Abingdon: Routledge.
- SIM, Stuart. 2000. *Post-Marxism. An Intellectual History*. Routledge: New York.
- SWIFT, Adam. 2005. Politická filosofie. Praha: Portál.
- ŽIŽEK, Slavoj. 2008. *The Sublime Object of Ideology*. London: Verso.